

**Organizacia vash Siguripe thay Ledeipe ani Europa
MISIA ANI KOSOVA**

**Notadeipe e anglipesko ano implementipe e
politikune ramesko vash reintegrife e irande
personyengo ano Kosovake komune**

Septembri, 2011

Mothavipe:

E verziya e Anglikana qhibyako akala publikaciako sitoy ofisialuni. Savore aver qhibyake verziye akala publikaciako siton iranipya e originaluna Anglikana verizako thay na siton ofisialune dokumentya.

TABELA E ANDRIPESKI

ANDRIPE	3
1. INTRODUKCIA	4
2. POLITIKE THAY INSTITUCIENGO JAMAPE ANO CENTRALUNO NIVELI	5
A) Keripe e ekzekutivune bordesko thay talokrisiyune instituciengo	5
B) Revizia e politikune ramesko vash reintegripe e irande personyengo	6
C) Keripe e centralune niveleske reintegripeske fondesko	7
3. INSTITUCIENGO JAMAPE ANO LOKALUNO NIVELI	7
A) Regiativa vash o Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe	8
B) Keripe e Komunake Ofisyengo vash Komunitetya thay Iranipe	9
4. ANGLIPE/QALAVIPE ANO LOKALUNO NIVELI	10
A) Savahtuno janipe e politikengo, rolengo thay godornipyengo ano mashkar e komunake sevalutnengo	10
B) Koordinipe thay ledeipe ano lokaluno niveli thay mashkar o centraluno thay lokaluno niveli	12
C) Adikeripe e databazako/baza e kolekciako	13
D) Identifikipe e priorityenge mangipyengo thay jamaipe e komunake strategiengo, programyengo thay proceduryengo	14
E) Azhutipeske mase lele kotar o komune	15
5. AGORIPE	18
6. REKOMANDIPYA	19

ANDRIPE

Akava raporti dikhlarela o progresi kerdo kotar o Kosovake institucie, ano nesave komune, ano pheripe olenge obligipyengo andar o egzistimo politikako rami vash o reintegripe e irande personyengo. Ov dikhlarela o may anglune publikime raportya e Organizaciako vash Siguripe thay Ledeipe ani Evropa Misia ani Kosova (OSCE), *Implementipe e Strategiako vash Reintegripe e Irande Personyengo ano Kosovake Komune*, publikimo pe Novembri 2009. Akava lungyardo raporti dikhlarela o yaveripya kay kerdile ani iranipeski politika thay instituciengo rami ano adavahtuno periodi, thay dela nota vash olengo qalavipe ano lokaluno niveli. Sito bazirimo ano regularune monitoripeske aktivitetiyya e OSCE-ke ani umal e promovipesko thay garavipesko e komunitetyenge hakayengo.

Akava notadeipe arakhla nesave anglipya kay kerdile ani iranipeski politika sar kotar o publikipe e 2009 raportesko. Mashkar Januari 2010 thay Yuli 2011, o raipe aprovingya e redikhlaridi strategia vash reintegripe thay irande personya thay ledeutno akciako plani bazirimo pe notadeipeske mangipya thay quqe analize lela pe angluno kotor e 2010. Redikhlarido politikako rami tentinela te kerel o ledeipe thay menajipeske aktivitetiyya ano sah nivelya e raipeske e sherune reseya te sigurinel o savahtuno reintegripe e irande personyengo ano Kosovako malipe. Vash te zorakeren o ledeipeske mangipya, o raipe formiringya o ekzekutivuno mashkar ministrengo ledeipesko bordi obligimo vash dikhlaripe thay monitoripe e implementipesko e ekzistime politikengo thay koordinipe e e reintegripeske mangipyengo mashkar thay prekalo raipeske agencie. May but, ano lokalune niveleske komunake ofisya thay komunake iranipeske ofiserya dende may solidiyuno legaluno statusi e komunake ofisyencar vash komuitetya thay iranipe. Pe agor, centralune nivelesko fondi kerdilo thay, angluni ver, bujeteske resurya hramisale vash o implementipe e reintegripeske masengo.

Pashe akaleske, ini kay si o harno anglipe ano politikengo jamaipe thay keripe e institucienge mekanizmengo, implementipe e raipeska startegiako lungyarela te aqhol pale. Ini kay kerdile tentipya kotar o centralune niveleske institucie te vazden o godinipe thay te bayaren o kapacitetya e relevantune komunenge sevalutnengo ani relacia e egzistime poltikengo thay akciake planyengo, ano buderi komune pandar silen te shrden o konkretune reintegripeske mase. Yekhune, ini kay si o iniciative te laqhargyol o ledeipe thay koordinipe mashkar centraluno thay lokaluno niveleske institucie, ayekha vi mashkar o relevantune komunake trupya, bayardilo ano palune maseka, o komune na lena anglipe vash o shayutno azhutipe, vay o nanipe e politikune mangipesko vay/thay kapacitetyengo te implementinen o politikako rami efektivune. Sahipeya, irande personya lungyarena te arakhlon e buderi pharipyencar ano olengo savahtuno reintegripe sar rezultati olenge *de facto* limitime akcesesko ani ilaka thay thanipe, sar si o pharipya ano akcesi e sherune sevalutipyenge sar si edukipe, sastipesko dikhipe, butyaripe thay ekonomikune shaipya. Rezoluciake mase ano sah nivelya e raipeske musay te laqharen o implementipe e reintegripeske politikengo thay strategiengo, e ultimatumeya kay o res sito te sigurinen o sahasardo thay savahtune jidvipeske kondicie vash o irande personya.

1. INTRODUKCIA

Sar kotor oleske mandatesko te promovinel thay garavel o komunitetyenge hakaya ani Kosova, pe 2009 o OSCE kergya notadeipe e kondiciengo vash resipe thay reintegripe e irande personyengo¹ ano Kosovake komune.² O notadeipe arakhla kay nesave bajakya lelile te implementinen o egzistimo politikako rami vash reintegripe e irande personyengo ano lokaluno niveli. Konkretune mase vash te phiraven akava procesi na sine ano sherune umala e sastipesko, edukipesko, butyaripesko thay thanipesko, thay na si asocirome molipya kay qhivdile ano nesavo komunako bujeti. May but, o notadeipe mothavela o nanipe e godinipesko ko nesave komunake sevalutne vash olengi rola thay godornipya ano iranipesko procesi, sar ini nanipe e efektivune informacienge yaveripyengo thay koordinipeske mekanizmya ano komunake nivelya thay mashkar o centraluno thay lokaluno niveli. Sar rezultati akale harnipyengo, irande personya buderi ver mukhlile bizo mangli asistenca ano olengo iranipe ani Kosova.

Sar kotar o publikipe e raportesko 2009, zoreya iranipe kotar o rashtre (may but Ratyoriguni Evropa) lungyardilo.³ Sar si pe statistike kerde kotar o Yekhune Themyengo Uqo Komesariatesko vash Nashle Manusha (UNHCR)⁴, o sah e 1334 personyengo zoreya irandile ani Kosova ano angluno kotor e 2011, leindoy kotor 336 jenen e na buderune komunitetyendar⁵ (303 siton kotar e grupa konsiderimi ano riziko thay ano mangipe e mashkarthemutne garavipesko kotar o UNHCR, naveya Kosovake Srbya, Kosovake Albanya ani minoritetyengi situacia ano komunako niveli thay Roma, Ashkhalie thay Egipqanya).⁶ Palem sar si pe UNHCR, o bersh 2010 dikhla o navolonteryuno iranipe e 2,910 individyengo, ani komparacia e 2,962 pe 2009, 2,550 pe 2008, 3,219 pe 2007, 3,569 pe 2006 thay 3,554 pe 2005.⁷ Olengo savahtuno

¹ Sar si pe Redikhlaridi Strategia vash reintegripe thay Irande Personya (Mayi 2010), iranipe vay zoreya iranipe astarela e personyen kotar e Kosova kola sine sar nashle manusha ano legaluno statusi ano hulaya rashtre vay kotar o ofisialune mangipya thay kriseske decisie irandile ani Kosova.

² OSCE Raporti *Implementipe e Strategiako vash Reintegripe thay Irande Personya ano Kosovake Komune*, Novembri 2009, <http://www.osce.org/rom/kosovo/40184> (astardi pe 23 Avgusti 2011).

³ Sar kotar o Novembri 2008, o Kosovako raipe konkludingya e readmisiako halovipe nesave rashtrencar ano regioni thay Ratyoriguni Evropa, leindoy kotor e Albania, Austria, Belgia, Qekiaki Republika, Denimarka, Francia, Germania, Luksebrugi, Montenegro, Holandia, Norvegia, Slovenia thay Zvicra, pandar nesave halovipyencar negocinyola. Krisi Gn. 03/L-208 vash Readmisia, 12 Juli 2010, anela o butya thay procedure sar si pe readmisiako procesi ani Kosova.

⁴ Pe 6 Juni 2011, o OSCE hramingya o Teknikuno Halovipe (TA) e UNHCR te implementinen o Memorandumi e Shukarhalovipesko ano Bayaripe e Ledeipesko mashkar o UNHCR thay o Sekretariati e OSCE-ko, hramimo ani Viena pe 15 Oktobri 1998. O TA kerla buti vash o rami e ledeipesko mashkar o partie ani umal e manushikane hakayenge monitoripesko thay garavipe e personyengo, leindoy kotor numay na limitime pe personya, mekhle thanutne, irande (ini voluntarune thay zoreya), bithemeske personya, komunitetya kay kerena o gendo e minoritetyengo ani sasavi komuna, thay aver personya e sherune mangipeya.

⁵ E OSCE Misia ani Kosova lela o termi e na buderune komunitetyengo te len kan e minoritetyengo kola siton minoritetya ano komunako niveli.

⁶ Dik UNHCR, Mothavno vash Notadeipe e Mashkarthemutne Mangipyenge Garavipesko e individyengo kotar e Kosova, HCR/EG/09/01, 9 Novembri 2009, thay UNHCR, Sherunoofisi e Misiako ani Prishtina, Statistikuno Dikhlaripe – Pheripesar kotar o Juli 2011 (si ano UNHCR).

⁷ Raipesko mothavipe vash o yekhuno periodi: 1569 pe 2011 (Januari–Juli); 2,095 pe 2010, 3,225 pe 2009, 2556 pe 2008, 2945 pe 2007, 2378 pe 2006, 2987 pe 2006. Departamenti e Dizunengo, Azili thay Migripe (DCAM) andar e Ministria e Androne Butyengi (MIA), “Irande personya mashkar 2005 thay 31 Juli 2011”. Vash may but informacie vash o DCAM dik o thavd 11, may tele.

reintegripe lungyarela te mothavel e sheruni sfida vash o Kosovake institucie, vi ano nesave komune.

Akanutno raporti notadeinela o tentipya kerde kotar o Kosovake institucie te adresinen o harnipya identifikime thay te qhiven olen ano than o mangle mekanizmyengo vash te phiraven o savahtuno reintegripe e irande personyengo ano olenge bianipeske komune. Bazirime siton pe regularune monitoripeske aktivitetiya e OSCE-ke ani umal e promovipeski thay garavipeski e komunitetyenge hakayengo mashkar o Januari 2010 thay Yuli 2011, thay ano interviste kerde e komunake sevalutnencar thay komunitetyenge reprezentyencar ano Februari-Marti thay pe Yuli 2011. Ov may angle hraminela o politike thay institucienge jamaipya e reseya te laqharen o godornipya ano resipe thay reintegripe e irande personyengo thay hraminena o instituciengo jamaipe ano komunako niveli, fokusindoy may but ano ofisya vash komunitetya thay iranipe. Akala sekcie dikhlarena o qalavipe akale politikengo e institucienge jamaipesko ano lokaluno niveli, thay kerla o komunake tentipya te implementinen o raipeske strategie. E finaluni sekcia mothavela o konkluzie thay rekomandipya kola silen res te laqharen o instituciengo godornipe vash o savahtuno reintegripe.

2. POLITIKE THAY INSTITUCIENGO JAMAPE ANO CENTRALUNO NIVELI

Sar kotar o publikipe e OSCE raportesko pe Novembri 2009, centralune niveleske institucie lele bajakya te dikhlaren o egzistime kondicie thay politike vash reintegripe e irande personyengo. On ayekha vi kerde o tentipya te formirinen o mangle institucienge mekanizmya thay procedure vash te koordininen o savahtuno phikoipe vash o irande personya.

A) Keripe e ekzekutivune bordesko thay talokrisyuno instituciengo

Ano Aprili 2010, o raipe formiringya o mashkar ministrengo ledeipesko bordi (ekzekutivuno bordi) te dikhlaren thay te monitorinen o implementipe e politikune ramesko vash reintegripe e irande personyengo.⁸ Phanglipe mashkar o ekzekutivuno bordi sito kotar o reprezentya e relevantune ministriengo⁹, thay mashkarthemutne organizacie¹⁰, thay adikerena o godornipe leindoy kotor o gatisaripe thay dikhlaripe e implementipesko e raipeske politikune ramesko vash o reintegripe e irande personyengo, sar si o rehramipe, propozipe thay menajipe e bujetesko vash implementipe (na shayutno o centralune nivelesko reintegripeske fondesko, diksutimo may tele), thay beshindoy avri umalendar e godornipeske vash o sah centralune thay

⁸ Raipeski decisia Gn. 7/123, 30 Aprili 2010. Dik vi o Yekhune Themyengi Phiravipeski Misia ani Kosova (UNMIK)/Provizipeske Institucie e Korkore Raipeske (PISG) Strategia vash Reintegripe e Irande Personyengo, aprovimi kotar o Kosovako raipe pe 10 Oktobri 2007, thay Kosovake Raipesko Akciako Plani vash e Strategia e Reintegripeske e Irande Personyengo, Aprili 2008. Vash o aver decisie e 2007 Strategiako dik OSCE Raporti, Implementipe e Strategiako vash Reintegripe e Irande Manushengo ano Kosovake Komune, thavd 2, *supra*.

⁹ Sherune ministrie leindoy kotor MIA; e Minsitria e Lokalune Raipeska Administraciako; Ministria vash Komunitetya thay Iranipe; Ministria vash Butyaripe thay Socialune Dikhlaripe; Ministria e Sastipeski; Ministria e Edukipeski, Skencia thay Tehnologija; Ministria e Thanipeski thay Thanisko Planifikipe; e Minsitria e Financiengi thay Ekonomia; thay o Sheruneministresko Ofisi.

¹⁰ Akala siton e Evropaki Komisia (EK), e Internacionaluni Organizacia vash Migracia (IOM) thay UNHCR.

komunake niveleske institucie. Akava sito vi godorno vash te formirinen o efektivune mekanizmya vash o arakhipe e informaciako ano centraluno thay lokalune niveleske insitucie. Pe agor, sito godorno vash te ledeinel o implementipe e raipeska strategiako ano centraluno thay komunako niveli, sar si vi phiravipe e ledeipesko e potencialune donatoryengo e potencialune donatoryencar thay aver interesime rigengo. Vash te lokhyaren o phiravipe e mandatesko, o ekzekutivuno bordi sito servirimo kotar o duy kriseske adikeripeske institucie: ofisi vash reintegripe, locirimo ano Departmenti e Dizunengo, Migracia thay Azili (DCAM) ani Andrune Butyengi Minsitria, thay o sekretariati.¹¹

B) Revizia e politikune ramesko vash reintegripe e irande personyengo

Yekh kotar e angluni decisia e ekzekutivune bordesko sine o kreiripe e mashkar ministrienge butyarne grupengo deindoy nota e mekanizmyenge ano than vash o reintegripe e iranipeske personyengo. Vasne rekomandipya identifikisale ano notadeipe leindoy kotor o redikhlaripe e Oktobreska 2007 Strategiako vash Reintegripe e Irande Personyengo, formirinde o fondi vash o reintegripe e irande personyengo, thay zoralipe e kapacitetyengo e centralune thay lokalune niveleske instituciengo te menajinen may efektivune o reintegripesko procesi. O notadeipe ayekha vi rekomandipya thay olengo mashkar institucionaluno ledeipe ano sah nivelya te laqhargyon thay kay e komunikacia e hulay rashtrenar te ovel bayardi, may but astardinoy o direktuno yaveripe e informaciengo vash o personya kola ka irangyon ani Kosova.¹²

Bazirimo pe akava notadeipe, pe Mayi 2010 o Kosovako raibe bahamingya e Redikhlardi Strategia vash o Reintegripe e Irande Personyengo (Redikhlardi Strategia)¹³ koya mothavela o politike thay o mase kola musay te lelun vash te sigurinen o savahtune alosaripya vash o irande personya ano sherune umala vash e civilyuni registracia, sastipe, edukipe, butyaripe, socialuno dikhlaripe, thanipe thay ilakake sure. E Redikhlardi Strategia ayekha vi kerela vash o institucie o rami vash menajipe e resipesko thay reintegripesko e irande personyengo. Oy defininela e rola thay o godornipya e centralune thay lokalune instituciengo ani sakoya rig e

¹¹ Ofisi vash o reintegripe (OR) sito timi kotar o efa ofiserya bazirime pe DCAM, thay siton centralune niveleske kontakt thavdya vash reintegripeske sure. On phiravena o godornipya sar: adikerna o regulatrune kontaktya e komunake sevalutnencar, centralune trupyencar thay aver aktoryencar kola kerna buti ano iranipe, kerindoy treningya vash o komunake sevalutne vash politike thay relevantune fondeske shaiyya; agorindoy o procesya e mangipyengo vash o reintegripeske fondya sar si pe lengi submisia vash o sekretariati thay ekzekutivuno bordi; thay pe irande personya. E talo komponenta akale ofisesko sito o aerodromesko monitoripesko timi, kova sile e ad-hok grupa kotar o shtar OR sevalutne, thay sar si pe Prishtinako internacionaluno aerodromi te len e relevantuni data kotar o irando personi kana ov resla (misal., bazikune personalune informacie, destinacia e komunaki) thay te den olenge siguno azhutipe (misalake., ano ledeipe te ovelolen akcesi ano thanipe, civilyuni registracia thay bazikune servisy). O sekretariati sito godorno vash ledeipe e aktivitetiyengo e relevantune insituciengo, monitoripe e implementipesko e Redikhlarda Strategiako thay olake Akciake Planesko (dik thavda 13 thay 15, *infra*), phiravipe e rekomandipyengo vash o ekzekutivuno bordi, thay procesipe e administrativune mangipyengo vash o ekzekutivuno bordi, thay procesindoy o administrativune mangipya kola siton vash o mangipya vash o irande personya te len o vijaipya kerde shayutne kotar o reintegripesko fondi.

¹² Dik Ministria e Andrune Butyengi, *Notadeipe e mekanizmengo vash reintegripe e irande personyengo: Sigurindoy o may shukarne shayutne tretmanyay thay respekti vash o manushikane hakaya vash o sah irande personya*, (Aprili 2010).

¹³ Raipeski decisia Gn. 4/126, 26 Mayi 2010.

reintegripeske procesesko, thay hraminela o procedure thay ledeipeske mekanizmya te adresinen o mangipya thay te promovinen o hakaya e irande manushengo. Specialuni sama dendili vash o mangipya e na buderune komunitetyengo thay e qalavde grupengo.¹⁴

O Akciako Plani vash te implementinen e Strategia vash o Reintegripe e Irande Personyengo (Akaciako Plani)¹⁵ sine jamaimi. Oy phiravela o specifikune aktivitetiya kola ka lelon kotar o relevantune centralune thay lokalune niveleske institucie ano ledeipe e implementipeya e legalune politikune ramesko vash migripe, iranipe thay reintegripe; institucionaluno thay manushuikane kapacitetyengo jamaipe; komunikipe thay ledeipe; thay keripe e servisesko ano umala identifikime kotar e Redikhlardi Strategia, bizo kerde musaipya. May but, hraminela o keripe e reintegripeske fondesko thay te kergyol o monitoripe thay kontrolipe e mekanizmengo ano ledeipe e implementipesko e Redikhlarda Strategiako.

C) Keripe e centralune niveleske reintegripeske fondesko

Ani lenya e Akciake Planesko, o reintegripesko fondi kreirisalo kotar e decisia e Sherune Ministreski pe 2010¹⁶ thay bujeteske resursya alokisale pe 2010 thay 2011 te phikoinen o implementipe e Redikhlarda Strategiako.¹⁷ O fondi sito reseya te kerel e irande personyene o mangipe e direktruna humanitaruna asistencako (transporti, adavahtuno beshipe, maro thay na maroske sheya) thay phikoindoy olen e akomodipeya thay socioekonomikune reintegripesko. O alokipe e mangle fondyengo sito sheruno te sigurinel kay o iniciative respondinena e mangipyenge e irande personyengo ano prioritarune umala identifikime ani Redikhlardi Strategia thay Akciako Plani. Sar hramisalo may angle, o fondya administrime siton kotar o ekzekutivune bordi, kola dikhlarena e mangli asistensa vash o irande manusha kola silen musayipe.¹⁸

3. INSTITUCIENGO JAMAPE ANO LOKALUNO NIVELI

Ano lokaluno niveli, tentipya kerdile te zorakeren o relevantune institucionalune mekanizmya dizaynirime te garaven thay promovinen o komunitetyenge hakaya, irandengo thay irame personyengo. Akala tentipya silen res te keden e relevantune sevalutnen e mangle financialune, administraviune thay politikune phikoipeya te keren shayutno olenge kay efektivune te pheren o sako divune godornipya vash o hakaya e komunitetyengo thay e irandengo, sar volonteriyune ayekha vi zoreya.

¹⁴ Akava astarela e viktimen e trafikipeske, yek dadalari adikerno, qhavore bizo sama, qhavore e specialune mangipyencar, phure manusha bizo sama thay manusha e limityencar. Dik Qhand 4, "Qalavde Grupe", Redikhlardi Strategia.

¹⁵ Akciako Plani Implementipe e Strategiako vash Reintegripe e Irande Personyengo, Oktobri 2010.

¹⁶ Raipeski decisia Gn. 4/126, 26 Mayi 2010.

¹⁷ Pe 2010 fiskaluno bersh, fondi e 500,000 Euro hramisalo vash akaya sura, sar si pe raipe 3.4 milionya Euro alokisale vash o bersh 2011.

¹⁸ Dik thavd 11, *supra*.

A) Regulatoriva vash o Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe

Ano Avgusti 2010, o raibe miratingya e Regulatoriva vash o Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe (e Regulatoriva)¹⁹, yekh esencialuno mandatipesko mekanizmi kerdo te garavel thay te promovinel hakaya e komunitetyengo, ayekha vi e mekhle thanutnengo thay irande jenengo. E Regulatoriva rodela kay sah komune te formirinen o komunake ofisya vash o komunitetya thay iranipe, vash te keren o adekvatuno administratyivuno rami vash te garaven thay te promovinen komunitetyenge hakaya, sigurinen yekhuno akcesi e komunitetyengo ano publikune servisya, thay te keren savahtune kondicie vash o iranipe thay reintegripe e nashle manushengo, mekhle thanutnengo thay irande personyengo. O Ofisi yaverinela e nakhle komunake strukture, anaveya o yekhvahtune komunake komunitetyenge ofisya thay o posti e komunake iranipeske sevalutnesko, e reseya te laqharen e shukarni implementacia e raipeske politikengo thay normativune ramesko ano umala e garavipesko e komunitetyengo, irandengo thay reintegripe.²⁰

O butya thay godornipya e komunake ofisyengo vash o komunitetya thay iranipe astarena o phiravipe thay azhutipe e relevantune komunake institucionen thay aver publikune sevaluipeske butya e reseya vash o implementipe e raipeska politikako pedral o nabuderune komunitetya ayekha vi sar specifikuno azhutipe e iranipeske thay reintegripeske politikenge thay surenge. O Ofisi sito godorno te pherel o mangipya e irande manushengo; leindoy kotor o vizite; promovipe e notadeipesko e ekzistime politikengo vash o relevantune sevalutne thay komunitetyenge reprezentya; laqharindoy o akcesi ano publikune sevaluipya; thay jamaipe, implementipe thay monitoripe e proyektengo thay aktivitetiyengo vash o garavipe e komunitetyenge hakayengo, ayekha vi e mekhle thanutnengo thay irande personyengo. May but, siton godorne te den e irandende o informacie vash olenge hakaya thay o shayutno phikoipe e strukturengo thay e azhutipesko, thay referindo olen ano kompetentune ofisya andar e komunaki administracia. O ofisi musay te koordininel e aktivitetiyencar e relevantune komunake thay centralune raipeske institucionen ani umal e promovipeski thay garavipeski e komunitetyenge hakayengo thay o savahtuno iranipe thay reintegripe e nashle manushengo, mekhle thanutnengo thay irande personyengo.²¹

Komunendar manglola te alokinen o mangle financialune resursya thay te den o logistikuno phikoipe vash o implementipe e Regulatorivako. Andar sakoya komuna, o sheruno thay o phiravipe e komunake ofisesko vash o komunitetya thay iranipe silen yekhuno godornipe vash keripe thay efektivuno funkcionipe e ofisesko.²² Butyako

¹⁹ Raipeski Regulatoriva Gn. 02/2010 vash o Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe, adaptimi pe 12 Avgusti 2010, thay khuvgya pe zoralipe pe 27 Avgusti 2010.

²⁰ E Regulatoriva phiravela o yekhvahtuno Komunake Komunitetyengo Ofisi thay o posti e Komunake Iranipeske Sevalutnesko (Artiklo 12, Tranziciako Phiravipe, e Regulatorivako; dik vi o Artiklo 23.10 e UNMIK Regulatorivako 2007/30 ano KorkoroRaibe e Komunengo ani Kosova, amandimo pe UNMIK Regulatoriva 2000/45 ano KorkoroRaibe e Komunengo ani Kosova; thay o UNMIK /PISG Redikhlardo Phiravno vash o Savahtuno Iranipe, Juli 2006, qhamya 18-20).

²¹ Artiklo 7 e Raipeska Regulatorivako Gn. 02/2010.

²² Artiklo 10.2 e Raipeska Regulatorivako Gn. 02/2010. Dik vi o lil e Talosherune Ministresko vash o Sherune, datako 17 Avgusti 2010.

mothavipe thay phiravipeski referenca regulinela e buti e ofiseski thay aprovisali pe Yuli 2011, thay ekvashal phiravdili ko komunake autoritetiya ani sah e Kosova.²³

B) Keripe e Komunake Ofisyengo vash Komunitetya thay Iranipe

Anglo Avgusti 2010, komunake komunitetyenge ofisya thay komunake iranipeske sevalutne sine pe than ano buderi komune kote o nabuderune komunitetya jivdinena.²⁴ Ani lenya e raipeska Regulativako vash o Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe, akale purane strukture yaverisale vay kerdile o neve ofisya (kote angleder na sine egzistime institucionalune) ano 29 e 37 komunendar.²⁵ Pashe akaleske, numay nesave komune kerde referenca e ofiseske ano olengo komunako statuti sar dikhlardilo kotar e Regulativa.

Vash te sigurinen o efektivuno funkcionalizipe e komunake ofisyengo vash komunitetya thay iranipe, buderi e komunengo qhivde o finansialune resursya vash olenge ano 2011 komunake bujetya hramindoy o gendo e stafesko thay finansialune resursya mangle vash o pokipyay thay aylukya, sheya thay sevaluipya, riga thay transferya e kapitalune harjipyengo. Ano buderi sure, pashe akaleske, o porpozimo bujeti na sito basta te implementinen o hramime butya thay godornipya e ofisesko.²⁶ Misalake, o porpozimo bujeti na uqharela o harjipya vash o implementipe e specifikune proyektengo thay aktivitetiyengo andar e raipeski politika vash o reintegrpe e irande personyengo vay aver politike kola silen res te promovinen thay te garaven o komunitetyenge hakaya. Ini kay o komunake autoritetiya shay harne te lenpe akale harnipyencar qalavdindoy o centralune nivelesko reintegrpesko fondi, akava shay nashti te yaverinel o may zoralo alosaripe vash o adekvatuno finansialuno planifikipe ano lokaluno niveli.

²³ Butyako mothavipe thay phiravipeski referenca aprovisali kotar e Ministria e Publikuna Administraciako (MPA) pe 4 Juli 2011, ano ledeipe e MPA Regulativa 03/2010. Musay te hramingyol kay o Artiklo 12 e Tranziciake Phiravipeske e Raipeska Regulativako Gn. 02/2010 mothavela kay: “Sevalutne butyarde ano Komunake Komunitetyenge Ofisya thay sar Komunake Iranipeske Sevalutne pe yekhuno vahti khuvela pe zoralipe e Regulativako, kova formiringyola kotar o Ofisi arakhlilo sar shukarno ano kotorleipe ano Ofisi, ka lungyarel te kerel buti andar olengi akanutni buti, pokipe thay postesko koeficienti, ji kana o MCR [Ministria e Komunitetyengo thay Iranipe] ikalela o nevo butyako mothavipe ano ledeipe e Artikloa 10.4 e Regulativako”. O yekhuno Artiklo12 mothavela kay o buderi sevalutne kola arakhlile te oven buderune ka lungyaren olengo halovipesko butyaripe e komuna thay silen hako te transferringhyon ano halovipe e civiliyune sevaluipeske procedurencar ano zoralipe.

²⁴ Komunake komunitetyenge ofisya ule ano 26 e 33 komunendar sar si pe nakhavipe e Krisesko Gn. 03/L-040 ano Korkore Lokaluno Raipe, 15 Juni 2008, ayekha kay o komunake iranipeske sevalutne lungyarena te kerne buti ano 27 komune (dik OSCE Raporti Garavipe thay promovipe e Komunitetyenge Hakayengo ani Kosova: *Lokalune Niveleske Kotorleipeske Mekanizmya* (Decembri 2009), <http://www.osce.org/kosovo/40722> (qalavdo 7 Juli 2011).

²⁵ Na si but ofisya ano Hani e Elezesko thay Kaqaniko (Gilanako regioni), trin uprune komune ano Lepasaviq, Zubin Potok thay Zveqan (Mitrovicako regioni), Yuniko (Peyako regioni), Malisheva thay Mamusha (Prizrenesko regioni).

²⁶ Artiklo 10.1 e Raipeska Regulativako Gn. 02/2010 mothavela kay e “komuna shay ikalela o adekvatuno finansialuno thay logistikuno resursipe vash o implementipe akala regulativako”.

4. ANGLIPE/QALAVIPE ANO LOKALUNO NIVELI

Ano buderi sure, o harnipe mashkar o politikake kerutne thay praktikune jamaipya lungyarena te aqhaven o realizipe e savahtune soluciengo vash o irande manusha. O phiravdo nanipe e efektikuna polikake implementipesko, may but ano lokaluno niveli, sito may angle rezulatati e nabuderune notadeipesko thay analizako e situaciako ano komune, nanipe e instituciengo kapacitetyengo te adresinen o mangipya vash o irande personya, thay o nashalipe te len anglipe ano centralune niveleske fondya. Numay nesave komune lele proaktivune mase te adresinen akala nanipya, vash misalake formirindoy o pherune ledeipeske strukture²⁷ vay shrdindoy o godonipesjke vazdipeske kampanye te dikhen e irande personyenen²⁸, buderi silen panda te ulaven o konkretune aktivitetiya te laqharen o savahtuno reintegripe e irande personyengo ano olenge umala e godornipeske.

A) Savahtuno janipe e politikengo, rolengo thay godornipyengo ano mashkar e komunake sevalutnengo

Vazdipe e janipesko pedral o relevantune komunake sevalutne vash o redikhlardo politikako rami vash reintegripe e irande personyengo thay keripe buti vash olako implementipe siton sherune bajakya te sigurinen o adekvatuno respodipe kotar o komune. Ini kay o centraluno niveli kerela anglipe ani akay rig, may baro phiravipe thay instrukcie siton musayutne te promovinen o koordinimo tentipe e reseya te asistinen e irande personyen ano resipe e savahtune reintegripesko.

O phiravde interviste thay diskusie e relevantune komunake sevalutnencar²⁹ mothavena o resipe e janipesko e Redikhlarda Strategiako thay olake Akciake Planesko sine limitime ano sah Kosovake komune, akava harnipe laqhardilo ano godonipesko vazipe thay kapacitetyengo jamaipeske aktivitetiya lela kotar o centraluno niveleske autoritetiya sar kotar o Yuni 2010. Tentipya kerdile te mothaven e Redikhlardi Strategia thay Akciako Plani ano nesave komunake sevalutne, te adikeren treningya thay diskusie e komunake sevalutnencar ano redikhlardo politikako rami³⁰, thay te distribuinen o lila vash o hakaya e irande personyengo thay azhutipe kova sito shayutno vash olenge³¹. Akala aktivitetiya phikoisale kotar OSCE thay oleske internacionalune partenrya.³² Sah Kosovako dikhlaripesko dikhipe kerdo

²⁷ Butyarne grupe forimirisale ano Ferizayi thay Vitiaki komuna; iranipesko bordi qhivdilo ani Vuqitrnaki komuna; thay iranipeski komisija formisali ani Gilana, Kamenica thay Ravucoski komuna.

²⁸ Jakova, Poduyeva thay Vitiaki komuna lela o godonipeske vazdipeske kampanye.

²⁹ Ano komunake sevalutne/institucie intervistime sine o mayorya; sheruno e komunitetyengo; komunake direktorya vash administracia, urbanizmi/kadastra, edukipe thay sastipe; komunake ofisya vash komunitetya thay iranipeske civilyune registripeske centrya; komunake civilyune statusesko ofisi; komunake sombeshipesko sheruno vash komunitetya komunake sombeshipeske komunitetyengo komiteti; direktorya e socialune dikhlaripeske centresko thay komunake legalune ofisya. Sah o interviste lele kotor ano reportipesko periodi.

³⁰ Vash e asistencia, kotar o Aprili ji pe Mayi 2011, e Minsitria e Androne Butyengi kergya yekh seria e treningyengi e dikhipeya te bayarel janipe thay kapacitetya e komunake sevalutnengo dikhindoy o politikako rami vash o integripe e irande personyengo.

³¹ Kosovako raipe, *Reintegripesko Mothavno*, <http://www.mpb-ks.org/?page=2,138> (qalavdo 23 Avgusti 2011) (shayutno pe panj qhibya).

³² Mashkar o Yuni thay Oktobri 2010, OSCE ano ledeipe e Ministria e Androne Butyengo, e Ministria vash Lokalune Raipeski Administracia thay UNHCR organizyingya seria e treningyengi vash o volonteriyuno thay zoreya iranipe vash o komunake manushikane hakayenge yekhlinya thay

kotar o OSCE phiravipeske timya pe Juli 2011 mothavgya kay e bari proporcja e Kosovake komunengo reste o hramime mothavipya vash o implementipe e Redikhlarda Strategiako kotar e Ministria e Andrune Butyengi³³, o reprezentya e ekvash komunengo raportipeya nakhle o treningeske sesie vash iranipe, organizime kotar o centralune niveleske autoritetya³⁴. Pe generali, komunake sevalutne vash komunitetya thay iranipe mothavde shukarno resipe e egzisitipesko thay e andripesko e relevantune politikake dokumentyengo sar rezultati e seminaryengo, treninyengo, sikavipyengo vay tereneske kedipya. Ano kontrasti, seniorune komunake sevalutne mothavde hari anglipe, vay pe, egzistime politike ini kay sinelen bayripe ano godonipesko vazdipeske aktivitetiya targetime, may but, komunake departamenteske direktorya. Nesave ulavipyendar³⁵, intervistime seniorune sevalutne mothavde kay on na lele e Redikhlardi Strategia thay olako Akciako Plani thay na sine familiarizime e andripeya e nesave dokumentesko. Buder vakerde pedral o komunake sevalutne vash komunitetya thay iranipe kay sar sheruno thavd vash reintegripeske sure sito ano lokaluno niveli.

Yulesko 2011 OSCE notadeipe ayekha vi mothavela o tentipya e centralune niveleske autoritetyengo te laqharen o komunake resipya e, thay te qalaven o, reintegripesko fondi. Rezultatya mothavena kay o tentipya kotar e Minsitria e Andrune Butyengi te distribuinel o fondeske kriterya e komunake ofisyenge vash komunitetya thay iranipe (kote formirisale) vay o aver relevantune trupya kerdile sukseseya, e 30 komunencar kay konfirminde o resipe e kriteryengo, may but ano lileske kopie thay elektronikuno formati.³⁶

komunake sevalutne kola kerna buti e komunitetyencar thay iranipe ani sah e Kosova. Yekhune, pe Februari thay Marti 2011, OSCE, ano ledeipe e relevantune ministriencar thay raipeske trupencar, organizinde o regionalue truyale mezya e reseya vash o vazdipe e godinipesko e relevantune komunake sevalutnengo vash o politikako rami vash o integripe e irame personyengo thay azhutinde o dialogi thay komunikipe mashkar o centraluno thay lokaluno niveli. Vakerne lele kotor kotar e Ministria e Andrune Butyengi, Ministri vash o Lokalune Raipeski Administracia thay o Ofisi vash Komunitetyenge Puqipya andar e Sherune Ministresko Ofisi. Ano truyale mezya, kopie e OSCE Vastumenengo vash o komunake sevalutne ano resipe thay reintegripe e irame personyengo (Decembri 2010) distribuisale vash o kotorleutne.

³³ Sar si pe OSCE figurinela, 29 e 37 komunengo raportinde kay lele o mothavipya: Ferizay, Gilana, Hani e Elezesko, Kaqaniko, Kamenica, Klokoti, Novobrdo, Shtpca, Vitia (Gilanako regioni), Leposaviq, Mitrovica, Poduyeva, Zubin Potok, Zveqan (Mitrovicako regioni), Deqana, Jakova, Istogi, Yuniko, Klina, Peya (Peyako regioni), Fush Kosova, Graqanica, Lipyani, Obiliqi, Shtimla (Prishtinako regioni), Dragashi, Malisheva, Ravuco, Suvareka (Prizrenesko regioni).

³⁴ Reprezentya e 20 komunengo raportinde kay lele kotor pe treningya organizime kotar o centralune niveleske autoritetya. Akala siton: Ferizay, Gilana, Hani e Elezesko, Kaqaniko, Kamenica, Klokoti, Shtpca, Vitia (Gilanako regioni), Vuqitna (Mitrovicako regioni) Deqana, Jakova, Istogi, Yuniko, Klina, Peya (Peyako regioni), Poduyeva (Prishtina regioni), Dragashi, Malisheva, Prizren, Suhareka (Prizrenesko regioni). Musay te vakergyol kay akava figurinela kay sito kontestimo kotar e Minsitria e Andrune Butyengi, so mothavela kay o treningenge sesie nakhavdile kotar reprezentya e sah komuniengo ajukerindoy ini o neve formirime komune, o uprone komune thay Mamusha.

³⁵ Misalake, o sheruno e Kosovaka Umalako; talosheruno vash komunitetya ano Kaqaniko, Kamenica thay Skenderayeski komuna; direktorya e administraciake departamentesko ano Ferizayi, Vuqitna, Glogovci, Poduyeva thay Prishtinaki komuna; direktori e edukaciake departamentesko ano Hani e Elzesko, Kaqaniko, Poduyeva thay Prishtinaki komuna; direktori e urbanizmeske departamentesko ani Mitrovicaki komuna; thay Dragashesko socialune dikhlareipesko direktori.

³⁶ Ferizayi, Gilana, Hani e Elezesko, Kaqaniko, Kamenica, Klina, Klokoti, Novobrda, Shtpca, Vitia (Gilanako regioni), Leposaviqi, Mitrovica, Poduyeva, Vuqitra, Zubin Potok, Zveqana (Mitrovicako regioni), Deqana, Jakova, Istogi, Yuniko, Peya (Peyako regioni), Kosovaki Umal, Graqanica, Lipyani, Obiliqi, Shtimla (Prishtinako regioni), Dragashi, Malisheva, Ravuco, Suvareka (Prizrenesko regioni).

B) Koordinipe thay ledeipe ano lokaluno niveli thay mashkar o centraluno thay lokaluno niveli

Efektivuno koordinipe thay ledeipe ano lokaluno niveli thay mashkar o centraluno thay lokaluno niveli sito angloshaipe vash o suksesuno implementipe e egzistuna politikako e reseya vash laqharipe e savahtune reintegripesko e irande personyengo. Ledepeske mekanizmya musay te oven shayutne te jamainen thay te phiraven o reintegripeske politike, te monitorinen olen thay te koordininen olenge aktivitetiya e sah involvime aktoryengo.³⁷

Pashe ekvash e komunengo, anavingya e sevalutnen andar o komunake ofisya vash komunitetya thay iranipeske koordinipeske aktivitetiya ani umal e reintegripeski e irande personyengo.³⁸ Ano aver komune, o anavipe e iranipeske koordinatoryengo vay sevalutnengo ajukergyola te ovel e komunake ofisyendar vash komunitetya thay iranipe. Ini kay nesave komune agorinde o res e politikake ramesko thay kerde o ulavde koordinipeske strukture – may but, ad hoc iranipeske komisie ani Gilana, Kamenica thay Ravucoski komuna; iranipeske butyarne grupe ano Ferizayi thay Vitiaki komuna; thay iranipesko bordi ani Vuqitrnaki komuna – ano buderi sure o reintegripe e irande personyengo diksutisale pe egzistime mekanizmya, sar si o komunake butyarne grupe vash iranipe.³⁹ Seniorune komunake sevalutne, reprezentya kotar o yaver komunake trupya, irande personya thay resipeske komunitetya na lele kotor ani akaya umal. Komunake komunitetya thay iranipeske sevalutne dende e informacie e relevantune komunake departamentyenge kote sine musayutno, ayekha vi o irame personya azhutisale ani siguni qhand.⁴⁰ Akate vi formisiale thay funkcionisale o iranipeske trupya, o koordinipe mashkar akala trupya thay aver godorne vash o komunitetya sine na qalarno.⁴¹ Kishlo koordinipe mashkar o relevantune lokalune trupya thay mekanizmya shay te hasaren o implementipe e iniciativengo thay masengo ano lokaluno niveli. Ano buderi sure akala mekanizmya na sinelen kapaciteti, resursya vay politikuno azhutipe te implementinen neso e phikoime masendar.

O kishlo phiravipe e informaciengo thay koordinipesko mashkar o centraluno thay komunakio niveli may but pharakerela akala sfide. Sar leopardilo may angle, lokalune institucie lele nesave treningya kotar o centralune niveleske institucie sar te implementinen o relevantune politike vay te ovelolen qalavipe e fondyenge programeske kova sito vash o asistipe e irande personyengo e reintegripeya.⁴² Pashe

³⁷ Dik Artiklo 7 e Raipeska Regulativako Gn. 02/2010.

³⁸ Misalake ani Kamenica thay ShtRPCa (Gilanako regioni); upruni Mitrovica, Vuqitrna, Skenderayi, Laposaviqi (Mitrovicako regioni); Jakova, Peya thay Klina (Peyako regioni); Graqanica thay Obiliqi (Prishtinako regioni); Suvareka, Ravuco, Dragashi thay Prizreno (Prizrenesko regioni).

³⁹ Komunake butyarne grupe vash iranipe formirisale andar e Yekhune Themeyengi Misia ani Kosova (UNMIK)/Phiravipeske Institucie e KorkoreRaipeske (PISG) sar lokalune niveleske koordinipeske thay implementipeske umala vash (volontaryuno) iranipeske sure, proyektya thay aktivitetiya (dik UNMIK/PISG Redikhlardo Mothavno ano Savahtuno Iranipe, Juli 2006).

⁴⁰ Misalake, Jakovaki komuna formiringya e databaza e registrime informaciengo vash o irande personya thay olenge mangipya. Pashe akaleske, ano vahti e hramipesko, databaza na ulavdili mashkar o komunake direktoriatya.

⁴¹ Dik vi OSCE Raporti *Kounake godornipya vash mekhle thay iranipya ani Kosova*, Novembri 2010, <http://www.osce.org/kosovo/73858> (qalavdo 23 Avgusti 2011).

⁴² Dik generaluni Sekcia 4(A), “Generaluno notadeipe e poltikengo, rolengo thay godornipyengo vash o komunake sevalutne”, may upre.

akaleske, buderi komune pandar silen te formirinen e formaluni komunikacia thay informipeske kanalya vash o reintegripe e irame personyengo e relevantune ministrienge lenyencar.⁴³ Pe agor e 2010 thay shrd e 2011 nesave sevalutne kotar o komunake ofisya vash komunitetya thay iranipe lele, angluni ver, tabele kotar e Ministria e Androne Butyengi kola sinelen informacie vash o irande personya ano olenge komune, amalime e mangipea kay nesave relevantune komunake institucie laqharena olengo reintegripe. Misalake, ano mashkar e Yanuaresko 2011, komunako iranipesko sevalutno ani Mitrovica lela e informacia e panj personyengo zoreya irande ani komuna. E Ministria rodingya kay o sevalutno te arakhelpe olencar thay te kompletinen e forma e pherune informaciencar. Bibahtake, o konatkt detalya na sine vay sine na qaqune, thay o iranipesko sevalutno na sinele shaibe te arakhel e personyen pe alav. Yekhune, ani Kosovaki Umal iranipesko sevalutno vakerla kay ano Decembri 2010 lela e informacia e 96 personyengo irande ani oleski komuna. Prizrenoske thay Gilanake komunake ofisya vash komunitetya thay iranipe raportinde kay sine informime vash o irande personya yekh dive palo olengo resipe ani Kosova. O sheruno e komunake ofisesko vash komunitetya thay iranipe ani Lipyaneski komuna raportingya o resipe e lista e 279 individyengo kotar e Ministria e Androne Butyengi kola irandile ani komuna mashkar o Yanuar thay Yuni 2011. Pe data, niyekh e komunake raportyendar na lele pherune informacie vash o resipe e irande personyengo thay niyekh, ayekha, na sine ani pozicia te lel o mangle aranzhipya te akomodinel olenge mangipya vash olengo iranipe.

C) Adikeripe e databazako/baza e kolekciako

O efektivuno thay vahtesko mothavipe e azhutipesko thay garavipesko vash o irande personya rodela e mangli baza, sar vi deindoy lungo vahtuno notadeipe vash o savahtunipe e iranipeske proceseske thay planirime aktivitetiya. Komunake ofisya vash komunitetya thay iranipe musay te adikeren e databaza e irande manushengo, kote shay te qhiven personalune detalya thay nesavo speicaluno mangipe e irame personesko.⁴⁴ Ani akaya rig, o ofisi musay te ledeinel tang e relevantune minsitriencar te sigurinel o ajukeripe resipe e irande personesko vash te adresinen adekvatune olenge mangipya ano manglo vahti.

Komunake iranipeske thay komunitetyenge sevalutne ano 20 e 37 komunendar kedena e informacia vash o irande personya vash o sebepi e reintegripeske planiripeske aktivitetiyengo thay iranipeske monitoripesko.⁴⁵ E informacia kolektinela e metodologia vastimi kotar o ververutne komune, kote may but komune garavena numay o familiake informacie thay individya kola direktune nakhena ani komunaki administracia. Misalake, ani Jakova, komunako iranipesko sevalutno garavela e databaza kote sile informacie sar si o datumi e iranipesko, o gendo e irandengo, olengo sastipesko statusi, ilakako statusi, thay nesavo mangipe kay on dende ano

⁴³ Ano buderi sure, komunake sevalutne vash komunitetya thay iranipe thay sherune kontaktinena e relevantune ministrien ano ad hoc sherunipe e informaciengo. Na si rgularune informaciengo ulavipeske mekanizmya te oven pe than.

⁴⁴ Dik Artiklo 7(2) e Raipeska Regulativako Gn. 02/2010 vash Komunake Ofisya vash Komunitetya thay Iranipe, 12 Avgusti 2010.

⁴⁵ Ferizay, Gilana, Kamenica, ShtRPCa thay Vitia (Gilanako regioni); Jakova, Deqana, Peya, Istogi thay Klina (Peyako regioni); Prishtina, Lipyani, Graqanica, Kosovaki Umal, Obiliqi thay Shtimla (Prishtinako regioni); Ravuco, Dragashi thay Prizreno (Prizrenesko regioni), thay Leposaviqi (Mitrovicako regioni).

olenge autoritetya vay biraipkane organizacie (BRO). Yekhune, Lepasaviqeska komunako iranipesko sevalutno adikerla o hramipe (anav, data e bianipeski, akanutni asistencija thay kondicia olenge thanipesko) e sah personyengo kola irandile ani komuna ano hramipesko lil. Ano Obiliqi o komunako komunitetyengo thay iranipesko ofisi adikerla nesave hramipya ano nakhle irande personya individya vay familie kola ale ano ofisi. Peyako iranipesko sevalutno e komunake ofiseya vash komunitetya thay iranipe registrinde e nabuderune komunitetyenge jenenge vizite ano hramarno kova sito ulavdo e sah sevalutnencar e komunake ofisesko vash komunitetya thay iranipe. Ano buderi sure, pashe akaleske, hramime informacie limitime siton ano bazikune personalune informacie, than e rezidencako, data e iranipeski thay irande themeski, thay na mekhena e produkcia e nahalovipeska datako vash o planifikipeske sure. Numay trin komune raportinde kay na silen sure e zoreya iranipesko ano raportipesko periodi thay kay na silen hramime lila vash akava.⁴⁶

D) Identifikipe e priorityenge mangipyengo thay jamaipe e komunake strategiengo, programyengo thay proceduryengo

Komunendar rodingyola te resen thay te adikeren regularune kontaktya e irandencar thay resipeske komunitetya, ayekha vi te ovelolen akcesi ano speicfikune mangipya e aktualune thay potencialune irandengo ano komune vash te keren o efektivuno implementipe e politikengo thay strategiengo kola silen res te laqharen o reintegripe.⁴⁷ OSCE notadeipe dikhela kay pe Juli 2011 mothavela kay buderi se ekvash e komunengo lele o aktivitetiya e irande personencar ano olenge godornipeske umala.⁴⁸ Misalake, sevalutne ano Skenderay thay Lepasaviqi kerde o tereneske vizite te keden e relevantuni data vash o Kosovake Albanya thay Kosovake Romane irande familie, respektiviteteya, dikhindoy olengo avipe ano komune. Jakovaki komuna, khetane e reprezentyencar e Ministriako e Androne Butyengo, organizinde e tereneski vizita te keden o informacie thay mangipya e nesave Egipqanyune familiengo irande kotar e Francia, Germania thay Suedia. Ano aver komune, leindoy kotar Kamenica, Klokot - Vrbovci, Graqanica thay Prizreno, komunake komunitetya thay iranipeske sevalutne regularune arakhlile e irande personyencar te keden o informacie olenga asistenciake mangipyencar thay kerde dikhlaripeske vizite kote sine musayutno. Poduyeva, Jakova thay Vitiaki komuna ayekha vi implementinde o godonipeske vazdipeske kampanye. Pashe akaleske, ayeka aktivitetiya lena kotar ano ad hok vay sporadikune leipya.

Pherde thay kanleutne mangipya notadeipe sito pandar o angluno bajako angle efektivuno plani, implementipe thay evalupe e proyektengo thay aktivitetiyengo kola shay aqhona, numay pe data niyekh e komunendar na kerde ayekha notadeipe vay na formirinde o politike vay gatisarde o relevantune akciake planya ano umala e iranipeske thay reintegripeske e irande personyengo. O nanipe e qaqune anglo iranipeska informaciako kerela ole vi may phare vash o komune vash te keren strategie thay programya vay te produktinen vijaipeske liste vash o azhutipeske avipya, qhivindoy olen ani familiaki bari kasa, specialune mangipya thay qalavde kriterya kotar e egzistuno politikako rami. May but, sar leopardilo may angle, fondipe ano lokaluno niveli sito na basta te phikoinel o bare proyektya vay programya. Ji

⁴⁶ Zveqan, Zubin Potok thay Poduyeva.

⁴⁷ Dik Artiklo 7 e Raipeska Regulativako Gn. 02/2010.

⁴⁸ 16 komune raportinde kay lele nesave aktivitetiya e irande personencar: Klina, Klokoti, Partesh, Shtrepca (Gilanako regioni), Deqana, Jakova, Istogi, Juniko, Peya (Peyako regioni), Graqanica, Obiliqi, Shtimla (Prishtinako regioni), Prizreno, Ravuco, Suvareka, Vitiia (Prizrenesko regioni).

akana, niyekh e komunendar na alokinde o fondya ano olengo komunako bujeti te implementinen o specifikune mase dikharde kotar e Redikhlardi Strategia thay Akciako Plani.⁴⁹

E) Azhutipeske mase lele kotar o komune

Redikhlardi Strategia thay amalimo Akciako Plani rekomandinela konkretune mase te lelon kotar o relevantune autoritetya te adresinen o identifikime reintegripeske sfide⁵⁰ ano umala sar si civilyuni registracia, edukipe, sastipe, butyaripe, socialuno dikharipe thay thanipe. Pashe akaleske, ini kay na sine alokipe e ulavde molipesko e reintegripeske azhutipesko prekalo centralune nivelesko fondi, ji akana komune kerde limitime tentipya te jamainen, implementinen thay te monitorinen o proyektya vay te jamainen o konkretune indicative ani akaya umal. Kedimi data ano OSCE notadeipe pe Yuli 2011 mothavela kay pashe 160 tentipya kerdile kotar o komunake autoritetya ano centralune niveleske autoritetya vash o alokipe e Reintegripeske Fondesko, leindoy kotor o mangipe vash o humanitaruno azhutipe (hapepiipe, nahapeske sheya), thanipe, medicinako azhutipe, avutne generacie, thay yaver. Centralune niveleske resursya vakerna kay akaya shifra sine 173, e 102 mangipyencar/proyektencar aprovime kotar o ekzekutivuno bordi. Pashe akaleske, ini kay o gendo e suksesune mangipyengo ulo te bayrol ano palune maseka, shay te hramingyol kay pe Yuli notadeipe e OSCE-ko reste o mothavipya kotar o komunake autoritetya kay o tentinpya lelile thay na lugo vahti te procesingyon vay irandile bizo yustifikipe kotar o ekzekutivuno bordi.

Civilyuno registripe lungyarela te ovel yekh kotar o sherune darakeripya vash o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya. O gendo e komunengo⁵¹ raportinena kay lena bajakya te azhutinen o civilyuno registripe thay deipe e dokumentyengo thay certifikatyengo e irande personyenge kotar akala komunitetya. Initiative astarena: keripe e generalune phiravipe thay mothavipe ano civilyune registripeske procedure⁵²; ledeindoy e UNHCR legaluno azhutipesko implementipesko partneri thay aver organizacia ano phiravipe e civilyune registripesko e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyenge jenengo⁵³; tromalipe e nabuderune komunitetyengo thay aver qalavde grupengo kotar o administrativune pokipya vash o ikalipe e dokumentyengo. Misalake, ano Skenderay, Deqana, Yuniko, Klina, Istogi, Prishtina, Lipyani, Obiliqi thay Shtimlaki komuna irande personya na pokinena o administrativuno pokipe vash o ikalipe e

⁴⁹ Dik Sekcia 3 e raportesko, "Instituciengo Jamaipe ano Lokaluno Nivelii", may upre.

⁵⁰ Dik Akciako Plani, Qhand 4, "Garantime Sevaluipya".

⁵¹ Mitrovica thay Skenderai (Mitrovicako regioni), Kamenica thay Shtrepca (Gilanako regioni), Klina thay Istogi (Peyako regioni), Graqanica thay Lipyani (Prishtinako regioni) thay Prizreno (Prizrenesko regioni).

⁵² Phiravipe sito may but kerdo kotar o komunake ofisya vash komunitetya thay iranipe, komunako civilyuno registripe thay komunako civilyune statusesko centro thay komunake civilyune statuseske centrya, numay nesave ofisya kerde tentipya vash o personya kola siton qalavde ayekha te ovel olengo akcesi ano komunake sevaluipya.

⁵³ Sar si pe UNHCR, E BRO "Kosovake Civilyune Hakayengo Programi" (CRP/K) shrdingya te implementinel e civilyune registripeski kamapnya koya qalavla e Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetyen ani Kosova pe Septembri 2006. On hraminde o shukarhalovipesko memorandumum yekhe gendoa komunengo te sigurinen o sigipe e civilyune registripeske procedurenge thay tromalipe e jenengo kotar akala komunitetya kotar o pokipe e administrativune pokipyengo.

dokumentyengo kotar o civilyuno registripe vay kotar o civilyuno statusesko ofisi. Vash may but, nesave komune ano ledeipe e Ministria vash Andrune Butya lele kotor ano Kosovako sah civilyune registripeski informipeski kampanya, ayekha vi deipe e posteryengo thay lilengo vash registripeske procedure. Ano yaver komune, na hramisale akcie kay lele, thay irande personya ano buderi sure na konsiderisale sar ulavdi kategoria ano mangipe vash specifikune azhutipeske mase.⁵⁴

Ani umal e **edukipeski**, e Redikhlardi Strategia thay amalimo Akciako Plani silen res te lokhyaren o reintegripe e irande qhavorengo ano Kosovako edukipesko sistemi. Ano reportipesko periodi, komunake aktivitetya may but fokusisale pe (vay limitime pe) o keripe e informaciengo ano edukipeske shaipya thay sevaluipya kay siton shayutne, sar vi phiravipe ano priocedure e penjaripesko e diplomengo thay certifikatengo. Ano Obiliqi thay Ravuco, komunako departamenti vash edukipe dengya e Minsitriake vash Edukipe, Skencia thay Tehnologia e informacia vash o skolako nakhavipesko statusi e irande personyengo dikhindoy olengo iranipe. Ano yaver sure, komunake autoritetya, ano ledeipe e vay suportime kotar o lokalune vay mashkarthemutne organizacie, azhutinde e irande qhavoren ano qalavde sure deindoy pustika vay skolake materialya bi pokipesko. Misalake, ani Graqanica, o Romano Edukipesko Centro – may but financimo kotar e BRO “Balkan Sunflowers” – azhutinela e Romane qhavoren, leindoy kotor o irande personya, e keqap klasenca ani Srbyuni qhib, bipokipeske pustika thay azhutipe e shkolake registripeya. Ano Yuniko, komunako departamenti e edukipesko azhutingya trine siklovnene e specialune shaipyencar kola irandile pe 2009 pokindoy olengo sakodivuno drom ano Prizreno kote olengi skola sine locirimi. Pashe akaleske, irande qhavore may but tretiringyona sura pali sura ano buderi komune, thay na si specifikune programya vay mase kay kerdile te adresinen olenge reintegripeske mangipya ani nesavi komuna. Misalake, niyekh e komunendar na jamiangya o implementimo specifikuno proyekti, sar si qhibyake kursya vay keqap klase, vash te azhutinen o reintegripe e irande qhavorengo thay te limitinen o mekhipe e shkolako.⁵⁵

Ani umal e **sastipeski**, e Redikhlardi Strategia thay Akciako Plani sila rest e lokhyarel o akcesi e irande personyengo ano sastipesko dikhipesko sistemi ani Kosova, leindoy kotor o resipya ko qalavde personya thay adresindoy olenge specifikune sastipeske mangipya. Ano nesave komune, sastipeske obyektya thaningyona andar vay pashe e nabuderune komunitetyenge kherenge, vay publikune sastipeske sevisya ule may pashutne e komunitetyenge. Misalake, ani Peyaki komuna, e azhutipeya e Italiaka BRO “Intersos”, kerde mобыlyuno timi kova sevaluinela o izolime gava thay na buderune komunitetya. Nesave komune kerde sastipeske promovipeske kampanye⁵⁶ thay kerde tereneske vizite ano beshipeske than thanime kotar o nabuderuno komuniteti⁵⁷. Pashe akaleske, mase ani akaya umal savaht na targetisale vash o irande

⁵⁴ Ani Peya, CRP/K dengya o mangipe e komunake nesave maseka may angle te lokhyaren e jenen kotar o Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune komunitetya kotar o pokipe e administrativune molipyengo vash o ikalipe e civilyune dokumentyengo. Ano vahti e hramipesko, pashe akaleske, akava mangipe aqhilo bizo respodipe.

⁵⁵ Dik vi o UNCIEF Kosova thay Germaniako Komiteti vash UNICEF (Verena Knaus, Peter Widmann), *Integripeski Tema e Kondiciengo – Raporti e situaciako e Kosovake Romane, Ashkalyune thay Egipqanyune qhavorengo ani Germania thay palo olengo iranipe ani Kosova*, 2010. http://www.unicef.org/kosovo/RAEstudy_eng_web.pdf (qalavdo 23 Avgusti 2011).

⁵⁶ Ano buderi sure, godinipeske vazdipeske kampanye na targetrisale pedral o irande personya vay o irande numay pe sah populacia.

⁵⁷ Misalake Gilana, Vitia thay Novo Brdaki komuna.

personya, thay ji akana na si specialune programya vay iniciative kay jamaisale te adresinen o mangipya e irande personyengo ani akaya umal.

Ani umal e **butyaripeski thay socialuno dikhipe**, sheruno res e Redikhlarda Strategiako sito te phikoinel o socio-ekonomikuno reintegripe e irande personyengo azhutindoy o akcesi ano butyaripeske shaipya thay shayutne socialune skeme. Pashe akaleske, na lelife konkretune bajakya ano komunako niveli te implementinen o specifikune mase ani akaya umal. Buderi komunake departamentya vash sastipe thay socialuno dikhipe, centrya vash socialuno dikhipe, thay regionaluno butyaripe thay profesionalune centrya treterinena e irande personyen yekhune ano yaver mangipe e socio-ekonomikune phikoipesko thay/vay socialune vijaipesko. Na si programya e masengo targetime specialune ko irande personya. Vash akaleske, irande personya may but referingyona pe mashkarthemutne organizacie vash reintegripesko phikoipe.⁵⁸

Pe agor, nanipe e **thanipesko thay akomodipesko** vash o irande personya mothavela o may baro darakeripe vash o savahtuno reintegripe, dikhlarinoy sar may bari neglizhimi umal dikhlaridi ani Redikhlardi Strategia thay Akciako Plani. Ano vahti e hramipesko, nesave komune lele nesave bajakya vash o arakhipe e adavahtune vay savahtune thanipeske soluciengo vash o irande personya.⁵⁹ Egzisitime strategia pandar silen te keren o specifikune proyektya resipeya te adresinen o thanipeske mangipya e qalavde surengo thay/vay buderi bizo savahtune thanipeske alosaripya. Misalake, na si speicifikune akcie lele kotar o komune te jamainen o thanipeske programya ano ledeipe e Kriseya vash Financipe e Specialune Thanipeske Programesko⁶⁰ vay te mangel mangle propozipya ko relevantune centralune institucie vay donatorya vay (re)konstruipye e kherengo vash akaya sura. Ayekha vi, na si raportime sure e komunenge kola mangena azhutipe prekali rentaluni skema menajime kotar e Kosovaki Ilakaki Agencia⁶¹. Irande personya ano buderi sure arakhle adavahtuno akomodipe olenge mangipyencar vay ano kolektivune centrya thay mekhle thenutnengo kampi numay na sah arakhel o adekvatuno thanipe vay, vash o buderi sebepya, siton shayutne te beshen ko socialune vash alternativune thanipeske skeme. Misalake, ani Leposaviqeski komuna, irande personya jivdinena ano gav Kamen thay ano Romano kampi, numay nesave familie jivdinena ano lileske khera. Ani Gilanaki

⁵⁸ Direktori e regionalune butyaripeske centresko ani Mitrovica arakhlola ko akana formirimo migraciako biro andar o butyaripesko ofisi, kova ka fokusingyol ko irande personya. O Ofisi phravdilo pe 9 Mayi 2011 thay olesko stafi lela kotar ano trenigno ani Prishtina. O Ofisi ka informinel e irande personyen vash o shayutne procedure thay shaipya vash butyaripe. Ji kay o irande personya siton referime ko migraciako ofisi, dikhindoy pe limitime financialune thay personalune resursya, o migraciako ofisi shay pandar te referinel olen pe Mashkarthemutno Organizaciako Migraciako Ofisi kova buderi ver phikoinela e irande personyen ano butyaripeske sure.

⁵⁹ Ano Lipyani, pe 20 Aprili 2011, o sheruno e komunake ofisyengo vash komunitetya thay iranipe, ano halovipe e sheruneya, dengya e Ministriake vash Androne Butya o mangipe vash fondya khetane e detalyune proyektya vash o keripe e trine kolektivune centrenge kola ka akomodinen e irande personyen ani komuna. Sakova centro ka thaninel panj familie.

⁶⁰ Krisi Gn. 03/L-164 vash Financipe e Specialune Thanipeske Programyengo, 12 Marti 2010.

⁶¹ Vash o aver sure, Kosovaki Ilakaki Agencia sitoy mandatimi te phiravel e renta e qalavda ilakako ani Kosova, phiravindoy e rentaki skema vash ilake andar olengi administracia. Akaya skema kerela shayutno vash o ilakako hako te adikerel o sade avipe e ilakako e autorizipeya e Kosovaka Ilakaka Agenciako te del renta olake ji kana ov/oy decisinla vash e ilaka pe aver rig. Dik Sekcia 1.1(b) e UNMIK Regulativako Gn. 1999/23 ano Keripe e Thanipesko thay Ilakake Direktoriatengo thay Ilakake Leipeska Komisiako, 15 Novembri 1999.

komuna, enya Romane familie zoreya irandile kotar o trinto them pe 2010 numay irandile palem ano Buyanovci ani Teluni Serbia feri so na sinelen thanipe thay manglo azhutipe ani Kosova.⁶²

5. AGORIPE

Redikhlardi Strategia thay olako Akciako Plani siton sherune politikune dokumentya phiravne vash o raipeske tentipya e reseya te sigurinen savahtuno thay lunge vahtune alosaripya vash irande personya. Akala politikake dokumentya rodona relaqhardo mangipe kotar o sol duy riga centralune thay lokalune niveleske institucie te sigurinen olengo efektivuno implementipe.

Ji akana, anglipe shay te vakergyol kay ulo ano jamaipe thay adaptime e politikake dokumentyengo e reseya te sigurinen adekvatune kondicie vash resipe thay savahtuno reintegripe e irande personyengo. Pashe akaleske, implementipe aqhola palo ajukeripa, may but ano lokaluno niveli. Institucionaluno rami dendo vash te dikhlarel koordinime tentipya kotar o raipe te impelmentinel e Redikhlardi Strategia thay Akciako Plani si akana po than thay raipeske fondya alokisale te keren o reintegripeske servisya; pashe akaleske, ini kay si nesave hramime anglipya, ano buderi komune akala anglipya pandar musay te yaveringyon pe konkretune akcie thay initiative. Sar pheripe vash o mangipe e bare anglipesko thay janipesko vash o nesave komunake sevalutne vash o egzistime politike thay shayutne resursya, sito musayutno te lungyargyol te zorakergyol e komunikacia thay ledeipe mashkar o centraluno thay komunako niveli ayekha vi andar o komune te sigurinen o adekvatuno komunako respodipe vay o reintegripeske mangipya e irande manushengo. May but, shushe lenya e godornipeske thay samake musay te kergyon. Pe yekhuno vahti, ano tang ledeipe e relevantune centralune trupencar thay mekanizmencar, komune musay te sigurinen adekvatuno reintegripesko phikoipe vash savore kola silen mangipe, leindoy kotor may shukar dikhipa, thay lokhyaripe e akcesesko vash sevaluipya vash, irande personya.

Harnipe ano azhutipe thay phikoipe buderi ver mekhela e qalavde personyen bizo adekvatuno dikhipa ano olengo resipe ani Kosova, thay qhivena e individyen thay familien ani situacia ano ekstremyuno qalavipe ano olengo iranipe. Nanipe e *de facto* azhutipesko ano umala e thanipesko, shkoluipesko, thay ekonomikune shaipyengo sito seriozuni konsekvencia vash savahtuno reintegripe e qalavde personyengo, kola may but silen garavipeske mangipya, leindoy kotor o nabuderune komunitetya, juvla thay qhavore.⁶³ Rezoluciake mase ano sah nivelya e raipeske musay te laqharen o implementipe e reintegripeske politikengo thay strategiengo, e ultimatyune reseya vash te sigurinen o adikerde thay savahtune jivdipeske kondicie vash o qalavde personya.

⁶² Sar si pe Gilanaki komuna vash komunitetya thay iranipe, olenge khera na siton vash thanipe feri so on rumisale sar kotar 1999-go konflikti.

⁶³ Dik vi UNHCR Phanglipesko Notadeipesko mothavipe vash mashkarthemutno garavipe e mangipyengo e indiviyengo kotar e Kosova, *supra* nota 3.

6. REKOMANDIPYA

E centralune niveleske institucienge:

- Relaqharen e sama dikhlaridi ani Redikhlaridi Strategia thay Akciako Plani sigurindoy kay o adekvatune resursya ule shayutne ano sah nivelya e raipeske, hramime ini vash o neve formirime komunenge ofisya vash komunitetya thay iranipe, thay vash implementipe e targetime programyengo thay proyektengo ano sherune umala sar si civilyuno registripe, sastipe, edukipe, butyaripe thay thanipe, ano tang ledeipe e komunencar;
- Lena shukarne bajakya te sigurinen kay o komune siton informime ani sistematikuni thay vahteski qhand vash o resipe e irande personyengo ano olengo than e godornipesko thay vash o procedure vash te dikhen kana aplikinde vash reintegripeske fondya alokime kotar o centraluno raipe;
- Ano ledeipe e relevantune mashkarthemutne interesime rigencar, kerena may but treningya thay kapacitetyengo jamaipe vash o lokalune institucie te zorakeren o tereni, informacie thay godinipeske vazdipeske aktivitetiya ani umal e egzistuna raintegripeska politikako, strategiengo thay programyengo, thay phikoinena e komunen ano promovipe e janipesko thay ulavipe e informaciengo vash o hakaya e irande personyengo thay shayutno azhutipe;
- Sigurinena o efektivuno ledeipe thay koordinipe mashkar o relevantune ministrie godorne vash sastipe, edukipe, butyaripe, socialuno dikhipe thay thanipe, ayekha vi mashkar o centralune thay lokalune niveleske institucie zorakerindoy o relevantuno mashkar ministrienge ledeipeske thay komunikipeske mekanizmya.

E komunenge:

- Ano phanglipe e Redikhlarda Sstrategia thay Akciake Planea, sigurinena efektivuno ledeipe, koordinipe thay komunikipe mashkar relevantune komunake ofisya thay departmentya, thay centralune niveleske institucie, thay proaktivune rodona o informacie thay phikoipe kotar o relevantune ministrie vash o komunake godornipya;
- Identifikinena o may urgentune mangipya e irande peronyengo ani komuna thay dena anglipe e mangle phangle aktivitetiyengo, leindoy kotor o urgentuno alokipe e adekvatune fondyengo thay sigune akcie ano sah bujeteske aktivitetiya;
- Dena e komunake ofisyenge vash komuntetya thay iranipe o adekvatune politike, administrativuno thay financialuno phikoipe te mekhen olen te pheren piri funkcia;
- Efektivune resena ji ko irande personya vash te lokhyaren thay te phikoinen o kontakti, dialogi thay informaciengo ulavipe vash o reste thay irande komunitetya, thay mashkar o komunitetya thay institucie.

E mashkarthemutne komuniteteske:

- UNHCR: Lungyarena te den sikavipe e relevantune autoritetyenge ano hulay rashtre thay e Kosovake institucienge ano mashkarthemutne garavipeske mangipya e individyengo ani Kosova, thay te monitorinen iranipesko procesi te sigurinen o dikhipa ani lenya e mashkarthemutne manushikane hakayenge standardyencar;
- Hulay rashtre: Lela sari si pe konsideripe e resipesko thay reintegripesko ano Kosovake komune sherunipeya te keren decisia vash iranipe. Te sine kay iranipe lela than, sigurinen kay o hakaya e irande personyengo siton garavde thay o iranipe kergyola e dinyitetea thay mestipeya; thay
- Aver mashkarthemutne interesime riga: Inkurainen thay phikoinen e Kosovake institucien ano siguno thay pherdo phikoipe e implementipesko e egzistima politikake ramesko vash o reintegripe e irande personyengo, leindoy kotor o kapaciteteske jamipya e relevantune sevalutnengo, godinipesko vazdipe vash interesime riga kola lena kotor, thay keripe e teknikuna asistencako e relevantune institucienge thay ledeipeske strukture.